רבינו חננאל

ושמרתם את המצות מצה המשתמרת לשם מצה יצתה זו כו', דברי רבה ורב יוסף פשוטין הן. והתורה ביום כתיב. זבחכם יאכל, וכן כל הלחם הקרב עמה. **ואמרינן** פשיטא דהא אין נאכלות באנינות. ודחינן מתני' ר' עקיבא היא דאמר עני כתיב למעוטי מצה עשירה. **ותיפוק ליה** דחלות תודה על ידי משקה כפוייות. ושנינן רביעית שמן היא ומתחלק לכמה חלות. **ברית** הן הן **הדברים שנאמרו למשה בסיני.** כלומר ודאי ברית, פי', נשבע לו בשבועה הן הן הדברים למשה בסיני, אע"פ כן לאו טעמא בעיא. אמר רבא כל לשוק אימלוכי מימלך אי מזדבני ומזדבני ואי לא אפיק בהו אנא, ש"מ שכל הדברים המפורשים במשנה הלכה למשה מסיני הן, ואע"פ שהן שנויין סתמא. **לישנא** קמא ר' אליעזר אמר לר' אילעאי ברית הן הן הדברים. **וללישנא** בתרא ר' יהושע עצמו הוא שאמר ברית הן הן הדברים. [נ"א: **ללישנא** קמא מראין הדברים כי ר' אליעזר אמר לו [לר' אילעאי ברית הן הן הדברים וכו'. **וללישנא** בתרא כי ר' יהושע עצמו הוא שאמר ברית הן הדברים שנאמרו למשה בסיני. פי' כלומר ודאי ברית בשבועה נשבע לו כי הן הן הדברים שנאמרו למשה בסיני. ואע"פ שהן הלכה למשה בסיני לאו טעמא בעיא. א' דבא כל לשוק אימלוכי אימלך אי מידבנא מידבנא ואי לא איפוק בה אנא. ש"מ שכל הדברים המפורשים במשנה הלכה למשה מסיני הן. ואעפ"י שהן שנויין סתמא לאמר פירושו לא יומרו הדברים ולא יוחלפו].

זאת אומרת חלות תודה ורקיקי נזיר. פ"ה דלא אתי כר"ש דאמר בפ"ק דמגילה (דף ט:) לא קרבו אלא פסחים וחובות הקבוע להם זמן אבל שאין קבוע להם זמן לא וכפירושו משמע בפרק בתרא דזבחים (דף קיז.) דתניא התם כל הנידר ונידב קרב בבמה ושאין נידר וכו' דברי ר' מאיר וחכמים אומרים לא קרבו אלא עולות ושלמים בלבד רבי שמעון אומר אף ליבור לא הקריבו אלא חובות הקבוע להן זמן משמע דמודה ר' שמעון לחכמים דלא קרבו מנחה ונזירות בבמה וקשה דבפ"ק דמגילה (דף ט:) תנן אין בין במה גדולה לבמה קטנה אלא פסח זה הכלל כל הנידר ונידב קרב בבמה שאין נידר וכו' ואמר בגמרא מני ר"ש היא א"כ לר' שמעון קרבה מנחה בבמה דנידר ונידב הוא ונזירות נמי קרב לדידיה בבמה דהא ר"מ דקתני בהאי לישנא כל הנידר ונידב קרב בבמה וסבר רקיקי נזיר איכא בבמה דאמר התם מאי טעמא דר"מ אמר קרא לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים וגו' אמר להו משה כי עליתון לארץ ישרות אקריבו[א] חובות לא אקריבו ומנחה ונזירות ישרות נינהו דנזירות גופייהו נידר ונידב הוא אע"ג דהקרבנות חובה ורבנן מפרש התם דסברי אין מנחה בבמה ונזירות אע"ג דנידר הוא מ"מ הקרבן חובה ורבא לר"י דה"פ דמתניתין דמגילה דאין חילוק בין במה גדולה לבמה קטנה אלא פסחים זה הכלל כל הנידר ונידב הקרב בבמה גדולה קרב בבמה קטנה וכל שאין נידר וכו' ולא נחית אלא לפרש מה ששוה הגדולה לקטנה אבל יש נידר ונידב כמו מנחה ונזירות שאין קריבין לא בזו ולא בזו:

נאכלים בנוב וגבעון. הקשה רבינו נסים ז"ל היכי ממעט ביכורים מבכל מושבות והא ביכורים הוו חובה הקבוע להן זמן בזמן שמחה דמעלרת עד החג מביא וקורא ז"כ קריבים בנוב וגבעון כמו פסחים שהיו קריבים לכ"ע וי"ל דביכורים הואיל וי"ש להם זמן גדול כל כך לא חשיב זמן קבוע ורשב"א מפרש דמשום הכי הוו ביכורים חובה שאין להן זמן קבוע כיון שאם אין לו פירות לא יביא ביכורים: אלוותא

ורקיקי נזיר נאכלות בנוב וגבעון ודלא כר"ש דאמר בפ"ק דמגילה (דף ט:) דלא קרב בנוב וגבעון דהיינו במה גדולה אלא פסחים וחובות הקבוע להן זמן אבל חובות שאין להן זמן קבוע לא ודלא כמ"ד בפרק בתרא דזבחים (דף קיז.) כאן וכאן במה גדולה בנוב וגבעון ובמה קטנה שהיה עושה בראש גגו לא קרבו ליחיד אלא עולה ושלמים. ועל אותן שקרבו בנוב וגבעון הולכך להביא ראיה מושמרתם את המצות וממצות תאכלו וגו' דלא נפקי מבכל מושבותיכם דאית להו היתר בכל מושבות שהיו יכולין להוליכן בכל מקום שירצו בתוך זמן אכילתן דתנן בפרק בתרא דזבחים (דף קיב:) בא לנוב וגבעון הותרו הבמות קדשי קדשים נאכלין לפנים מן הקלעים קדשים קלים ומעשר שני בכל ערי ישראל. עד שלא הוקם המשכן היו במות מותרות ועבודה בבכורות משהוקם המשכן עבודה בכהנים ונאסרו הבמות עברו את הירדן והוקבעו בגלגל ז' שכיבשו וז' שחילקו היו הבמות מותרות בא לשילה לאחר שחילקו והוקבע משכן שם נאסרו הבמות וכולהו מפרש מקראי בפרק בתרא דזבחים [קיח:] חרבה שילה בימי עלי כשנשבה הארון בארץ פלשתים בא להן לנוב ולא היה שם משכן אלא בית של אבנים היה והוקבע שם מזבח הנחשת אבל ארון לא היה שם שכשהחזירוהו פלשתים עמד בקרית יערים עשרים שנה עד שמלך דוד והביאו לציון ובציון עמד עד שבנה שלמה בית המקדש כדכתיב (מ"א ח) ויביאו הכהנים את ארון בית ה' וגו' ומזבח הנחשת היה בנוב כל ימי שאול ושמואל כדכתיב (ש"א כא) ויאמר אין לחם חול אל תחת ידי כי אם לחם קודש [וגו'] המוסרים מלפני ה' חרבה נוב על דבר זה שהרגם שאול מפני שנתנו לחם לדוד ובאו להם לגבעון וניתן שם מזבח הנחשת עד שבנה שלמה הבית כדכתיב בדברי הימים (א כא): **ברית.** שבועה: **ואיכא דאמרי.** בתמיה אמר ליה וכי הן הדברים כו' דלא בעי טעמא כהלכה למשה מסיני: **וטעמא מאי.** גמרא בעי לה. וטעמא מאי שעשאן למכור בשוק לצורכי תודה יולא בהן אם לא מכרן הרי לא נשתמרה לשם מנה אלא לשם זבח: **איפוק בהו אנא.** ידי חובת מנה:

מתני'

[1] ושמרתם את המצות מצה המשתמרת לשם מצה יצתה זו שאין משתמרת לשם מצה אלא לשום זבח רב יוסף אמר אמר קרא [2] שבעת ימים מצות תאכלו מצה הנאכלת לשבעת ימים יצתה זו שאינה נאכלת לשבעת אלא ליום ולילה תניא כוותיה דרבה ותניא כוותיה דרב יוסף תניא כוותיה דרבה יכול יצא ידי חובתו בחלות תודה ורקיקי נזיר תלמוד לומר ושמרתם את המצות מצה המשתמרת לשם מצה יצתה זו שאינה משתמרת לשם מצה אלא לשום זבח תניא כוותיה דרב יוסף יכול יצא אדם ידי חובתו בחלות תודה ורקיקי נזיר תלמוד לומר שבעת ימים מצות תאכלו מצה הנאכלת לשבעה יצתה זו שאינה נאכלת לשבעה אלא ליום ולילה ותיפוק ליה מלחם עוני [ב]מי שנאכל באנינות יצא זה שאינו נאכל באנינות אלא בשמחה סבר לה כר' עקיבא דאמר עני כתיב ותיפוק ליה דהוה ליה מצה עשירה אמר שמואל בר רב יצחק רביעית היא ומתחלקת היא לכמה חלות ותיפוק ליה דאינן נאכלות בכל מושבות אמר ריש לקיש זאת אומרת חלות תודה ורקיקי נזיר נאכלין בנוב וגבעון [ג]תניא אמר ר' אילעאי שאלתי את ר' אליעזר מהו שיצא אדם בחלות תודה ורקיקי נזיר אמר לי לא שמעתי באתי ושאלתי לפני ר' יהושע אמר לי הרי אמרו חלות תודה ורקיקי נזיר שעשאן לעצמו אין אדם יוצא בהן למכור בשוק יוצא בהן כשבאתי והרציתי דברים לפני ר' אליעזר אמר לי למשה בסיני איכא דאמרי ברית הן הן הדברים שנאמרו לו למשה בסיני ולא טעמא בעיא וטעמא מאי אמר רבה כל לשוק אימלוכי מימלך אמר אי מזדבן מזדבן אי לא מזדבן איפוק בהו אנא:

מתני'

ושמרתם את המצות עביד לה שמירה לשם מצה. כל שימור שאתה משמרה שלא תחמיץ התכוון לשם מצה של מצוה: **יצאת בו.** דלאו לשם מצה של מצות פסח עביד לה אלא לשם מצה של זבח: **שאינה נאכלת לשבעה.** דלאחר יום ולילה הויא נותר כדכתיב (ויקרא ז) ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו וגו'. והיכא דלא נשחט עליהן הזבח אע"ג דעכשיו יש לה היתר לשבעה מיהו כי עבדה לאו לשם מצה הראויה למצוה איתכוון דכי עבדה אדעתא לאיפקולי ביום ובלילה עבדה ואית ליה לרב יוסף הא דכשם דבנגע[ג] דבעינן שימור לשם מצוה ואההוא קרא סמיך והא פליג דאי נמי איכוין לה נמי לשימור מצת מצוה למיפק בה משום תודה ומשום מצה לא נפיק דבעי' שימור לשום מצה כל שבעה: **ותיפוק ליה.** דאיכא נאכלת לאונן ומה לי קרא אחרינא דכל קדשים אסורין לאונן ביבמות (דף עג:) אתיא לן בק"ו מה מעשר הקל אמרה תורה[ד] לא אכלתי באוני בשר קודש חמור לא כל שכן: **סבר לה כרבי עקיבא דאמר.** לעיל (דף לו.) במה של מעשר שני נפיק ואע"ג דאסור לאונן דלא דריש עוניי[ה] לשון אוני אלא עני כמסורת: **ותיפוק ליה.** כיון דדריש עני הא לאו מצה ענייה היא דהא נילושה בשמן: **רביעית היא.** חצי לוג שמן מביא לתודה וחולהו חציו לעשר חלות ועשר רקיקין וחציו לרבוכה במסכת מנחות בפרק שתי מדות (דף פט.) ובנזירות לא היתה רבוכה אלא חלות ורקיקין ולא היה מביא אלא רביעית כדאמרינן נמי התם הלכך רביעית שמן לעשרים חלות גדולות שנעשות משבע עשרונות פחות שליש עשרון שזה הוא שיעורן כדאמרינן התם בהתודה[ו] אין כאן עושר: **ותיפוק ליה דאינן נאכלות בכל מושבות.** אלא בירושלים דמחיצת קדשים קליס לפנים מן החומה כדכתיב (דברים יב) ואכלת לפני ה' וגו' וכל נדריך אשר תדור ואם יצאו נפסלין דכתיב (שמות כב) ובשר בשדה טרפה וגו' כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו נאסר: **זאת אומרת.** מדלא נפקא ליה מבכל מושבותיכם[ז] קסבר חלות תודה

[1] [לעיל לו.], [2] תוספתא דחלה פ"א ה"ד, [3] י"ל דרבה, [4] [דברים כו], [5] [דברים טז], [6] [מנחות עז.], [7] [שמות יב],

תורה אור השלם

1. וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַמַּצּוֹת כִּי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת צִבְאוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם: שמות יב יז
2. שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תַּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר מִבָּתֵּיכֶם כִּי כָּל אֹכֵל חָמֵץ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשֹׁן עַד יוֹם הַשְּׁבִעִי: שמות יב טו

מוסף רש"י

מי שנאכל באנינות. שמותר לאוכלו כשהוא אונן, דרוש היא לאם אוני (לעיל לו.).

מוסף תוספות

א. נדרים ונדבות. רש"י זבחים שם.

[ב] [לעיל לו.], [ג] תוספתא דחלה פ"א ה"ד, [ד] ל"ל דרבה, [ה] [דברים כו], [ו] [מנחות עז.], [ז] [שמות יב],